

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Marknadskontroll av byggprodukter

Slutrapport systemskorstenar av metall

Marknadskontroll av byggprodukter

Slutrapport systemskorstenar av metall

Titel: Marknadskontroll av byggprodukter
Utgivare: Boverket, maj 2018
Diarienummer: 3.5.4 433/2017

Rapporten kan beställas från Boverket.

Webbplats: www.boverket.se/publikationer
Telefon: 0455-35 30 00
Postadress: Boverket, Box 534, 371 23 Karlskrona

Rapporten finns i pdf-format på Boverkets webbplats.
Den kan också tas fram i alternativt format på begäran.

Förord

Boverket är ansvarig myndighet för marknadskontroll av byggprodukter som tillhandahålls på den svenska marknaden. Syftet med Boverkets marknadskontroll är att säkerställa att produkter som tillhandahålls på marknaden uppfyller gällande krav i lagstiftningen, som krav på korrekt dokumentation, och inte utgör en risk för människors hälsa och säkerhet. Om Boverket upptäcker att någon produkt inte uppfyller gällande krav begär Boverket rättelse av den aktör som tillhandahåller produkten på marknaden.

Under 2017-2018 har Boverket genomfört marknadskontroll av systemskorstenar av metall. Denna rapport innehåller information om marknadskontrollens genomförande och resultat. Rapporten avslutar marknadskontrollprojektet.

Slutrapporten är sammanställd av juristen Björn Svensson och civilingenjör Krister Svensson på Tillsynsenheten.

Karlskrona maj 2018

Peter Fransson
avdelningschef

Innehåll

Sammanfattning	5
Bakgrund.....	6
Många frågor från branschen	6
Systemskorstenar av metall	6
Aktuella bestämmelser	6
Marknadskontrollens genomförande	9
Urval av produkttyper för kontroll	9
Insamling av dokumentation	9
Bedömning av dokumentation.....	9
Marknadskontrollens resultat.....	12
Slutsatser	13

Sammanfattning

Boverkets marknadskontroll avseende systemskorstenar av metall inleddes under januari 2017. Marknadskontrollen inleddes med en analys av marknaden för systemskorstenar av metall, där 16 aktörer som tillhandahöll systemskorstenar av metall identifierades. Till dessa aktörer skickades ett brev med information om den förestående kontrollen.

Totalt valdes 15 produkttyper ut för kontroll från sammanlagt 16 ekonomiska aktörer. Alla utvalda produkttyper omfattades av den harmoniserade standarden SS-EN 1856-1:2009.

Kontrollen bestod av dokumentationskontroll där Boverket kontrollerat att skorstenarna åtföljs av korrekt dokumentation (prestandadeklaration, CE-märkning, bruksanvisningar och säkerhetsföreskrifter) samt att tillverkarna upprättat all nödvändig underliggande teknisk dokumentation.

I tre ärenden visade kontrollen att för de ekonomiska aktörerna rådde det oklarhet om vilken ekonomisk aktör som juridiskt sett ska betraktas som tillverkare för de kontrollerade produkttyperna, och därmed ansvarig för produkten och dess dokumentation. I de tre fallen uppfyllde inte heller prestandadeklarationen och CE-märkningen gällande krav avseende innehåll och utformning.

Boverket upplyste de ekonomiska aktörerna om felaktigheter i dokumentationen. Bristerna som påträffats i dokumentationen hos de kontrollerade ekonomiska aktörerna har åtgärdats. Boverket bedömer att dessa åtgärder är tillräckliga. Vid tidpunkten för författandet av denna slutrapport återstår två ärenden, där mindre korrigeringar behöver göras i dokumentationen.

Bakgrund

Många frågor från branschen

Marknadskontrollen av skorstenarna bedrivs som en så kallad proaktiv kontroll. Det betyder Boverket väljer att granska en bransch och att kontrollen även inkluderar produkttyper och företag där det inte finns någon misstanke om felaktigheter.

Bakgrunden till marknadskontrollen av skorstenar är att Boverket under åren 2014-2016 fick ett antal frågor från olika ekonomiska aktörer som tillhandahöll systemskorstenar av metall på marknaden. Frågorna gällde vilka krav som ställdes på produkterna och deras dokumentation. Det rådde således osäkerhet kring kraven på innehåll och utformning av prestandadeklaration och CE-märkning på marknaden. För att nå ut med information till så många som möjligt och för att granska marknaden valde Boverket i januari 2017 att inleda ett marknadskontrollprojekt om systemskorstenar av metall.

Systemskorstenar av metall

Marknadskontrollen omfattar systemskorstenar av metall som tillhandahålls på den svenska marknaden. Den gällande harmoniserade standarden omfattar enväggiga och flerväggiga systemskorstensprodukter med styva rökkanaler av metall (skorstenssektioner, skorstenstoppar, rördelar och stöd, med nominell diameter upp till 1200 mm), och som används för att avleda förbränningsprodukter från eldstäder till utomhusluften.

Aktuella bestämmelser

Byggproduktförordningen

Byggproduktförordningen¹ gäller fullt ut sedan den 1 juli 2013. Byggproduktförordningen innehåller villkor för att få sälja byggprodukter på den inre marknaden. Ett villkor är att byggprodukter som omfattas av en harmoniserad standard, vilket systemskorstenar av metall gör, ska vara prestandadeklarerade och CE-märkta innan de kan tillhandahållas. Den obligatoriska prestandadeklareringen och CE-märkningen betyder att produktens egenskaper bedömts och beskrivits på ett enhetligt europeiskt sätt och att uppgifterna är trovärdiga.

Innan en tillverkare får prestandadeklarera och CE-märka en byggprodukt ska vissa kriterier vara uppfyllda. Kraven skiljer sig åt mellan olika pro-

¹ Förordning (EU) nr 305/2011

duktgrupper. Systemskorstenar omfattas av system 2+ för bedömning och fortlöpande kontroll av byggproduktens prestanda. Detta innebär att tillverkaren själv ska utföra en bedömning av produktens prestanda på grundval av provning, beräkning, tabellerade värden eller beskrivande dokumentation av produkten samt tillverkningskontroll i fabrik. Ett anmält organ² för tillverkningskontroll i fabrik ska besluta om utfärdande, begränsning, tillfälligt upphävande eller återkallande av intyg om överensstämmelse för tillverkningskontrollen i fabrik.

Bedömningen av produktens prestanda ska dokumenteras och sedan användas som grund när tillverkaren upprättar av en prestandadeklaration. När detta har gjorts ska produkten CE-märkas.

Prestandadeklaration och CE-märkning ska tillsammans med bruksanvisningar och säkerhetsföreskrifter följa med skorstenar när de säljs. Det är tillverkaren av en byggprodukt som ansvarar för att prestandadeklarationen upprättas och att produkten CE-märks. Distributörer och importörer har ett ansvar för att se till att korrekt dokumentation medföljer byggprodukter när de säljer dessa.

Harmoniserad standard

Systemskorstenar omfattas av den harmoniserade standarden SS-EN 1856-1:2009. Standarden innehåller provningsmetoder för fastställande av prestanda för väsentliga egenskaper. De väsentliga egenskaperna ska listas i prestandadeklarationen.

Följande väsentliga egenskaper framgår av standardens ZA-bilaga:

- Tryckhållfasthet
- Brandmotstånd
- Gastäthet/Gasläckage
- Flödesmotstånd
- Värmemotstånd
- Motstånd mot termisk chock (soteld)
- Böjdraghållfasthet
- Beständighet mot kemikalier (ånggenomgångsmotstånd och motstånd mot kondensatinträngning)

² En lista med organ som är anmälda enligt standarden för skorstenar finns att nå via EU:s databas NANDO: <http://ec.europa.eu/growth/tools-databases/nando/index.cfm?fuseaction=cp.hs&cpr=Y>

- Beständighet mot korrosion
- Frostbeständighet

Marknadskontrollens genomförande

Urval av produkttyper för kontroll

Marknadskontrollen inleddes med en analys av marknaden för systemskorstenar av metall. Vid denna analys identifierades ett stort antal aktörer som tillhandahöll systemskorstenar av metall. Vid en närmare analys visade det sig att många av aktörerna var distributörer av ett mindre antal produkttyper. För att Boverkets kontroll skulle få så stor effekt som möjligt valde Boverket att koncentrera kontrollen till företag som är tillverkare. Med tillverkare avses den ekonomiska aktör som har det juridiska ansvaret för produkten och dess dokumentation. För de produkter vars tillverkare inte fanns i Sverige riktades kontrollen istället mot distributörer i Sverige.

Totalt valdes 15 produkttyper ut för kontroll. De tillhandahölls på marknaden av 16 ekonomiska aktörer. En produkttyp som kontrollerades tillhandahölls alltså av två olika distributörer. Till dessa aktörer skickades ett informationsbrev ut med information om den förestående kontrollen.

Insamling av dokumentation

En tid efter att informationsbrevet skickats ut begärde Boverket in viss dokumentation från de aktörer som valts ut för kontroll. Följande dokumentation begärdes in från samtliga aktörer som valdes ut till marknadskontrollprojektet:

- Prestandadeklaration.
- CE-märkning.
- Bruksanvisning och eventuella säkerhetsföreskrifter.

Från tillverkare begärdes dessutom följande dokumentation in:

- Dokumentation som visar hur produkttypen bestämts.
- Intyg från ett anmält certifieringsorgan om överensstämmelse för tillverkningskontrollen i fabrik.

Bedömning av dokumentation

När den begärda dokumentationen inkommit till Boverket granskades samtliga dokument för att undersöka om de uppfyllde gällande krav. Kontrollen visade att det rådde viss osäkerhet bland aktörerna om vilka krav som ställs på innehåll och utformning av prestandadeklaration och

CE-märkning. Även vissa frågor om vilken aktör som bär tillverkaransvaret aktualiserades. Dessa frågor berörs kortfattat nedan.

Vem är tillverkare?

En fråga som uppstod i marknadskontrollen var frågan om vem som ska betraktas som tillverkare av en byggprodukt. Enligt byggproduktförordningen är den aktör som tillverkar eller låter tillverka en byggprodukt och säljer den i eget namn eller varumärke att betrakta som tillverkare. Även distributörer och importörer av en byggprodukt betraktas som tillverkare om de ändrar en byggprodukt så att dess prestanda avseende de väsentliga egenskaperna påverkas, eller om de säljer byggprodukten i sitt eget namn eller varumärke.

Att skorstenar omfattas av AVCP-system 2+ anger hur relationen mellan det anmälda organet och tillverkaren ser ut. Det påverkar vad tillverkaren själv har möjlighet att göra vad gäller bedömningen av prestandan hos och kontrollen av skorstenarna som tillhandahålls på marknaden. Detta har beskrivits i stycket om byggproduktförordningen.

Boverket har i några ärenden behövt utreda och fastställa vilken ekonomisk aktör som ska bära tillverkaransvaret. De ekonomiska aktörerna har rättat sig efter den bedömningen.

Prestandadeklaration och redovisning av prestanda

Prestandadeklarationen ska avse hela skorstenssystemet. Skorstenssystemet består av en kombination av sektioner, avslut och rördelar för att sammanfoga sektionerna.

Prestandadeklarationen ska bland annat innehålla information om alla egenskaper som är väsentliga egenskaper enligt den harmoniserade standarden. Prestandadeklarationen anger avgränsningen av skorstenssystemet, inklusive specifik prestanda för ingående komponenter. Den specifika prestandan som gäller egenskapen flödesmotstånd ska anges med ett faktiskt värde för enskilda komponenten. I projektet har det förekommit att tillverkare enbart har hänvisat till standarden SS-EN 13384-1 för denna egenskap. Efter Boverkets kontroll har dokumentationen blivit mer detaljerad med avseende på redovisning av prestanda för olika egenskaper.

Det ska tydligt framgå av prestandadeklarationen om det finns olika varianter av en viss produkttyp, med olika prestanda. Som exempel kan nämnas att tjockleken på isoleringen av skorstensröret påverkar den väsentliga egenskapen brandmotstånd.

CE-märkningens innehåll

I enlighet med standarden kan man skapa en CE-märkning för enskilda komponenter av skorstenssystemet. Prestandan för systemet och den specifika prestandan för just den komponenten ska anges. Flödesmotståndet redovisas som specifika värden för varje enskild komponent.

I standarden finns exempel på en klassificeringskod för att på ett förkortat sätt ange prestandan för vissa egenskaper. Det är viktigt att tänka på att det är byggproduktförordningens krav på angivande av prestanda som gäller och att standarden inte har reviderats efter byggproduktförordningens tillkomst. Om klassificeringskoden används och inte innehåller prestandan för alla egenskaper som är väsentliga och relevanta att redovisa, måste CE-märkningen kompletteras med dessa uppgifter som då inte utgör en del av klassificeringskoden.

Om en viss egenskap markeras NPD i prestandadeklarationen behöver den inte tas med på CE-märkningen.

En genomgående tendens som Boverket noterade i marknadskontrollens början var att företag redovisade för få egenskaper eller egenskaper som inte stämde helt överens med den lista över egenskaper som framgår av den harmoniserade standarden. Det var vanligt att CE-märkningen inte innehöll prestanda för alla de egenskaper som redovisats i prestandadeklarationen.

Marknadskontrollens resultat

Tillverkaren har ansvar för att prestandadeklarera och CE-märka produkterna. Därför aktualiserades frågan om vilken ekonomisk aktör som är tillverkare när det visade sig att fyra aktörer upprättat en prestandadeklARATION trots att de enligt byggproduktförordningen betraktas som distributörer. Detta är inte tillåtet då det bara är tillverkaren som får upprätta prestandadeklARATIONEN.

Situationen resulterade i att prestandadeklARATIONEN istället upprättades av den utländska tillverkaren för tre av produkttyperna. De svenska aktörerna agerar som distributörer. I det sista fallet valde den svenska distributören istället att helt sluta tillhandahålla produkten på den svenska marknaden.

I ett annat fall handlade det om att ett företag som har verksamhet i ett flertal länder hade för avsikt att presentera sig som tillverkarens representant, men ändå underteckna prestandadeklARATIONEN. Detta är inte tillåtet enligt byggproduktförordningen. CE-märkningarna blev mer utförliga och specifika efter marknadskontrollen.

I de fall ett skorstensföretag som ingick i marknadskontrollen var distributör i Sverige (med tillverkaren utomlands), ombads distributören att kontakta tillverkaren för korrigering av dokumentation. Detta genomfördes också och dokumentationen korrigerades i enlighet med Boverkets anvisningar. När parten i ärendet var en tillverkare var det vanligtvis lättare att genomföra de förändringar som krävdes för att dokumentationen skulle uppfylla kraven än när en distributör behövde kontakta tillverkaren för att få in korrigerad dokumentation.

När slutrapporten skrevs var 14 av 16 ärenden avslutade. De två återstående ärendena kommer att avslutas inom kort.

Slutsatser

Boverkets marknadskontroll av systemskorstenar av metall inleddes efter att ett antal frågor inkommit till myndigheten. Frågorna berörde huvudsakligen kraven på innehåll och utformning av prestandadeklaration och CE-märkning. Under marknadskontrollens gång aktualiserades ytterligare några frågor som var aktuella för flera produkttyper. Dessa var knutna till vilka egenskaper som skulle anses som väsentliga och vad tillverkarna i allmänhet redovisade i prestandadeklarationen.

Under Boverkets marknadskontroll upptäcktes ett antal brister i den dokumentation som kontrollerades. När Boverket påtalade bristerna vidtog berörda aktörer alla nödvändiga åtgärder för att bristerna skulle korrigeras i samtliga ärenden.

Boverket noterade att den harmoniserade standarden inte har omarbetats sedan byggproduktförordningen trädde i kraft. Myndigheten kunde i marknadskontrollen konstatera att det sätt att hantera CE-märkningen som standarden föreskriver har fått stort genomslag på marknaden. I det sammanhanget är det viktigt att konstatera att det finns saker i den nuvarande standarden som inte är helt i linje med byggproduktförordningens krav.

Boverkets marknadskontroll omfattade en stor andel av de produkttyper som tillhandahålls på marknaden i Sverige. Boverket riktade också i första hand sin kontroll mot tillverkarna av byggprodukter, eftersom tillverkarna är de som ansvarar för att korrekt dokumentation finns och görs tillgänglig. Genom att kontrollera tillverkarna räknar Boverket med att kontrollen får effekt även för de distributörer som säljer produkttyperna i fråga. Boverket bedömer därför att marknadskontrollen har fått stort genomslag på marknaden för systemskorstenar av metall.

Box 534, 371 23 Karlskrona
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se